

Kaiserbad, Aachen, 1682

DE STEDELIJKE HUISHOUD-PRAKTIJK VAN HET METABOLISME

David Peleman, Bruno Notteboom, Michiel Dehaene (eds.)

Yet there are collective goods which are indivisible and must be produced, or at least decided upon, by those who benefit from them, and indeed by their collectivity: social solidarity, distributive justice and the general rights and duties that constitute citizenship. I call these political goods, and would maintain that not only do they need to be made attractive by other means than product diversification, but that allowing them to be judged by the same standards as modern commodities must ultimately result in a situation in which they are critically undersupplied.

More specifically, I am arguing that citizenship is by its very essence less comfortable than customership, and if measured by the same criteria must inevitably lose out.

— Wolfgang Streeck, 'Citizens as Customers', 2012.¹

Metabolisme is een krachtige metafoor als ze begrepen wordt in de oorspronkelijke betekenis van 'stofwisseling', als het omzetten van materie van één vorm in een andere. Het metabolisme is daarvoor afhankelijk van de circulatie van stoffen tussen de verschillende punten die deze stofwisseling mogelijk maken. In de geschiedenis van het metabolisme, en de recente herwaardering van het begrip binnen de stedenbouw en architectuur, is er bijzonder veel aandacht gegaan naar het in kaart brengen en beheersen van de stofstromen die door de industrialisering vanaf de 19^e eeuw ernstig ontregeld werden.² Veel minder aandacht is er tot op heden besteed aan het contextualiseren van de plaatsen waar die stofwisseling zich voltrok. Deze plekken waren desalniettemin voorwerp van substantiële transformaties sinds begin twintigste eeuw. Sommige bestaande collectieve arrangementen zoals de wasplaats, het badhuis, de waterput werden ontmanteld en vervolgens herverdeeld tussen de woning en het netwerk. De stedelijke nutssystemen verdwenen in toenemende mate onder de grond en de burger kreeg toestellen tot zijn beschikking die de stofwisseling in het huis mogelijk maakten. De grote vormveranderingsprocessen van waterzuivering, waterwinning, energieopwekking, compostering, verbranding, etc. kregen een plaats in een logistiek landschap buiten de stad.

De grote metabolische processen werden daardoor niet alleen onzichtbaar voor het publiek, maar in zekere zin werden ze ook politiek 'geneutraliseerd', want niet langer inzetbaar om een verschil te organiseren in het publiek domein.³ Publieke wasplaatsen,

---

¹ Wolfgang Streeck, 'Citizens as customers. Considerations on the New Politics of Consumption', *New Left Review*, n°76 (July-Aug 2012), 27-47: 41.

² Zie IABR 2014 met als thema 'Urban by nature' en het bijhorende project-atelier Rotterdam, 'Urban Metabolism'. Zie ook: Daniel Ibañez and Nikos Katsikis (eds.), 'Grounding Metabolism', *New Geographies*, (2014, n°6)

³ Maria Kaika, 'Interrogating the geographies of the familiar: Domesticating nature and constructing the autonomy of the modern home', *International Journal of Urban and Regional Research*, 28 (2004, n°2), 265-286.

gemeenschappelijke broodovens, publieke baden, stedelijke gasfabrieken en electriciteitscentrales, de 'dries', drinkwaterfonteinen op pleinen, het stedelijk slachthuis, etcetera waren ooit publiek beheerde plaatsen van stofwisseling, die het stedelijk huishouden van een gemeenschap op orde hielden. Tegelijkertijd faciliteerden ze ook een andere vorm van stedelijke accumulatie omdat deze plekken een bijkomende betekenislaag toevoegden aan het stadslandschap: er golden specifieke afspraken en gedragscodes die het gedeelde gebruik van deze plekken in een stedelijke omgeving reguleerden en mogelijk maakten.

De hedendaagse verbouwing van het stedelijk metabolisme in functie van klimaat en duurzaamheidsdoelstelling genereerde vervolgens een nieuwe herschikking en herschaling van de plaatsen van stofwisseling in de stad. Die ontwikkeling leidt zowel tot een verdere dematerialisering als tot nieuwe commons en publieke plekken van uitwisseling. De klimaatstad is opgespannen tussen de smartphone die de hyperindividualisering van stedelijke diensten faciliteert, en de nieuwe infrastructuur van waterpleinen, warmtehubbs en 'buurderijen' die de politiek-ecologische interafhankelijkheid van burgers tonen en opnieuw betrekken op hun leefwereld.

Dit nummer van OASE wil het metabolisme vanuit de hierboven geschetste historische verschuivingen bekijken. Als architectuur en stedenbouw iets kunnen bijbrengen aan het debat over metabolisme, dan is het niet louter door de 'metabolische machine' efficiënter te maken, beter te ontwerpen en haar inbedding in de omgeving te optimaliseren. De kernvraag van dit nummer van OASE, is hoe architectuur en stedenbouw kunnen bijdragen aan een politiek-ecologisch relevant project van stofwisseling, dat – zoals Streeck aangeeft in bovenstaand citaat – 'citizenship' veronderstelt in plaats van 'customership'. Dat wil zeggen dat we op zoek zijn naar projecten die niet zomaar een metabolische logica volgen, maar wel naar beschrijvingen van projecten (uit het heden of het verleden) die mede de condities scheppen waaronder het metabolisch perspectief opnieuw een stedelijk perspectief van 'burgerschap' kan genereren.

Teksten voor dit nummer van OASE kunnen zowel gebaseerd zijn op theorie, op historische beschrijvingen als op ontwerp van de 19e eeuw tot vandaag. De bijdrages zouden aan — minstens — één van onderstaande omschrijvingen moeten beantwoorden:

- (a) Teksten die traceren wat **de impact van schaalvergroting** was/is (als de dominante logica binnen de economie) op de stofwisseling en de veranderende aanwezigheid van die stofwisseling in het stadsbeeld
- (b) Teksten die vanuit historisch oogpunt documenteren hoe de **verschuivende scheidingslijn tussen publiek en privaat** een impact had/heeft op de conceptie van de punten van stofwisseling. We zijn geïnteresseerd in hoe **technologische en maatschappelijke ontwikkelingen** de conceptie van de stofwisseling beïnvloed(d)en en de verschuiving tussen publiek en privaat bewerkstellig(d)en.
- (c) Teksten die **metabolisme als stofwisseling** – en niet enkel als stroom of circulatie - opnieuw centraal stellen binnen hedendaagse stedelijke projecten en hierbij de mogelijkheid scheppen tot nieuwe vormen van burgerschap en tot het uitbouwen van een stedelijk project.

Voorstellen voor bijdrages moeten ingediend worden via info@oasejournal.nl tegen **7 januari 2019** en moeten een titel bevatten, een abstract (maximum 300 woorden) en informatie over de auteur(s) (naam, email-adres, professionele affiliatie en een korte bio van maximum 150 woorden). Voorstellen voor bijdrages (en ook artikelen) kunnen ingediend worden in het Nederlands of in het Engels.